

◀ KNJIŽEVNA POROČILA. ▶

Tavčar Ivan: Zbrani spisi. Uredil dr. Ivan Prijatelj. VI. zvezek. V Ljubljani. Tiskovna zadruga. 1921.

Ta izdaja Tavčarjevih zbranih spisov je nadaljevanje onih zvezkov, ki sta jih pod Levčevim uredništvom izdala Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg in ki so danes že deloma razprodani. Levčevih pet zvezkov bo v tej seriji «Slovenskih pisateljev», ki jo izdaja pod uredništvom univ. prof. drja. Ivana Prijatelja «Tiskovna zadruga», ponatisnjenih v štirih zvezkih, peti zvezek bo zgodovinska slika «Izza kongresa», ki jo namerava avtor v ta namen primerno predelati. Tako se razlaga, da nosi pričujoči zvezek številko «VI.». —

Kakor Jurčičeve spise, tako ureja tudi Tavčarjeve urednik celotne zbirke, dr. Ivan Prijatelj. V ta zvezek je sprejel zadnji in obenem najzrelejši deli Tavčarjevi, «Cvetje v jeseni» in «Visoško kroniko». V obširnem uvodu je ocenil njiju stališče v celotni vrsti Tavčarjevih del in z globokim umevanjem in ljubeznjivo udanostjo ocenil njiju umetniške vrline. Visoka cena, ki jo prisoja obema deloma — o nekem prizoru v «Cvetju v jeseni» pravi po pravici, da je «vreden monumentalne plastike velikega Danteja» — bo obveljala, da si bo mogoče nekoliko izpremenil njegov pogled na Tavčarjevo tehniko. Romantična «nostalgija» in beg iz realne sedanjosti v preteklost, ki sta skupna obema tukaj priobčenima deloma in za vse Tavčarjevo delo značilna, se ne kažeta samo v lokalizaciji snovi, nje izberi in občutju, ki jo prepaja, ampak prav rada tudi v popolnoma postranskih zunanostih, v tehniki. Sem bi lahko šli v prvi vrsti «okvir» povesti, ki ima lahko najrazličnejše umetniške funkcije, ki pa ga dr. Prijatelj ob «Cvetju v jeseni» enkrat imenuje «neleposlovnega», drugič «neumetniškega». Drugo bi še mogoče — v tem slučaju — res držalo, prvo pa ne drži.

Tak «okvir» je eden najstarejših trikov pripovedne umetnosti, ki ga poznajo vse literature, kajpada tudi naša. Tak okvir imajo najstarejše antične novele, Platonov «Simpozijon» in drugi dijalogi, Dostojevskega «Zapiski iz mrtvega doma», Levstikov «Martin Krpan», Cankarjeva «Smrt kontrolorja Stepnika», Kraigherjev «Kontrolor Škrobar», da imenujemo samo v naglici par primerov, katerih pravo število je prav za prav legijon. Pri raznih pisateljih ima različne naloge, kakor je tudi njegova umetniška dovršenost različna. Pri enem motivira sestanek delujočih oseb, pri drugem podpira kot osnovni ton glavno občutje, pri tretjem je samo dekorativen, pri enem je popolen, pri drugem nepopolen, pri enem je tehnično ločen od povesti, pri drugem ž njo trdno sklenjen. Kako je s to rečjo pri Tavčarju v tej knjigi?

«Cvetje v jeseni» ima okvir, ki na zunaj motivira povod pripovedovanja. Njega prvi del je strogo ločen od povesti same, s katere I. poglavjem ga tudi na zunaj veže v njega prvem stavku nagovor «— katerega leta je to bilo, nima za vas, častite gospe, nikakega pomena —», rahla, toda dovolj jasna vez, ki na zunaj spaja okvir z dejanjem, ki se pripoveduje. Na koncu drugi del okvira ni več tako za oči jasno ločen; prave, tudi za oko vidne zareze v tekstu ni. Ali jo naj markirajo «— — —» na str. 119., ki jim pa mora brez pavze slediti sledeči odstavek «In tedaj», ali pa si naj mislimo začetek drugega dela okvira na

str. 120. pred besedami »Po dolgem molku«, ki že tudi vsebinsko označujejo pavzo? V tej reči nas je pisatelj pustil na nejasnem. Med ostro in strogo postavljeno tezo uvoda, ki se nadaljuje s svojim racionalističnim dokazovanjem v koncu, je v koncu pomešan slavošpev, kar dela, da čitatelj ne ve, ali bi naj sledil svojemu razumu (na katerega apelira uvod in ki bi ga naj sredina dokazala) ali pa čustvu, ki ga je baš sredina tako mogočno razmajala. To disonanco pa opazi samo kritično uho; večino, ki sledi bolj srcu ko glavi, pa bo tako premagala moč silnega občutja, v katero je pogreznjena sredina dela, da jo bo brez težav zanesla tudi preko neenotnega konca.

»Visoška kronika« pa ima okvir tako tesno spojen s snovjo, da ga opazi šele preiskujoče oko, ki se z razmišljanjem ustavi ob naslovu in njegovem pomenu. Tukaj že pisatelj niti sam ne pripoveduje, tu govori kronist (oziroma kronisti), niti njegovega rokopisa ne vidimo in ne dobimo, ampak samo golo »kroniko«, ki so ji okvir nje platnice. Tukaj je pisec popolnoma v ozadju, kar daje nekako prednost tej vsled tega tako razširjeni in priljubljeni tradicionalni obliki.

»Cvetje v jeseni« in »Visoška kronika« sta višek dveh panog dosedanjega Tavčarjevega pisateljevanja: domačijske in zgodovinske povesti. Izdani v tako lepi knjigi in opremljeni od tako večšega urednika nam zbujata živo željo, da bi jima kmalu sledili nadaljnji zvezki z novimi in starimi deli. In da bi »Tiskovna zadruga« pri izdaji onih zvezkov, ki bodo prinesli Tavčarjeva »opera politica«, ne bila ozkosrčna.

J. A. G.

Fran Levstik: Izbrani spisi za mladino. Priredila Fran Erjavec in Pavel Flerè. Z risbami okrasil Anton Koželj. Ljubljana 1921.

Za mladino! Hm. Za kakšno, v tem mi je bila največja uganka, ko sem zbirko pregledoval in ... na koncu, tam je njena rešitev. »Ker ta zbirka ni namenjena zgolj ljudskošolski mladini, ampak mladini sploh, se nisva omejevala (sc. prireditelja) samo na takozvano »otroško snov« zlasti zato ne, ker izhajava iz prepričanja, da za mladino ni samo ono, kar je zapisano posebe zanj.« Modra in moška beseda, ki je napisana ob koncu. Res za mladino ni samo ono, kar je napisano posebe zanj, ampak še marsikaj drugega. Samo kaj, to se praša. Ali pa sta imela g. prireditelja to prašanje pred očmi, ali morda samo cilj, da izpolnita srednjedebelo knjigo za mladino?!

Po uvodu, kjer je še dokaj spretno orisana Levstikova osebnost in njegovo obsežno delovanje, so takoj razvrščene njegove otroške pesmi. Pravi biseri so to, ki niso s časom prav nič izgubili na svoji vrednosti in blesku, zato je tudi prav, da so bile sprejete vse; zakaj pa je razrušena Levčeva razvrstitev in zakaj nov oddelek »Pesmi o živalih«, mi je povsem neumljivo. Za temi pride precej obširni oddelek: »Razne pesmi«, in tukaj bi se bila prireditelja lahko izkazala. Ne bom razmišljal, kakega sistema sta se držala pri urejevanju pesmi, ki zavzemajo dobro tretjino knjige, ker je to precej kočljivo in — ne bi pogodil. Seveda edino na mestu bi bil estetski pravec, četudi bi bil morda kdo mislil, da za mladino estetike niti treba ni. Sploh pa sta g. prireditelja pograbila iz Levčeve izdaje Levstikovih pesmi, ki je edino merodajna, eno pesem tu, drugo tam, kakor je že ravno nanoslo, in ko je bil šopek zadosti velik, pa sta ga ponudila nadopolni mladini, češ dovolj je lep zanj. In tako se skrivajo trpke »Lesnike« in »Zabavljice« med globoko refleksivno in mračno